

Asia: VN/36541/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun (siviilitiedustelu) muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Historiallinen Seura ottaa kantaa hallituksen esitykseen siltä osin kuin se koskee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Hallitus esittää julkisuuslain viranomaisen asiakirjan salassapidon lakkaamista koskevaa 31 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön koskevan ulkoministeriön, tasavallan presidentin ja presidentin kanslian asiakirjojen salassapitoaika pidennettäisiin 25 vuodesta 40 vuoteen. Suojelupoliisin ja valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi sisäministeriön sekä sotilastiedustelun asiakirjojen salassapitoaika pidennettäisiin 60 vuoteen. Aikoja perustellaan pyrkimyksellä turvata Suomen kansainvälisiä suhteita ja estää sellaisten tietojen enneaikainen julkistuminen, jotka voisivat vaarantaa kansallisen turvallisuuden tai Suomen aseman liittolais- ja kumppanimaiden keskuudessa.

Suomen Historiallinen Seura huomauttaa, että salausaikojen pidentäminen hankaloittaisi huomattavasti vapaata tutkimusta tai voisi jopa estää sen. Suomen poliittisen, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kehityksen tutkiminen edellyttää, että ammattitutkijoilla säilyy mahdollisuus tutkia näitä aineistoja ja julkaista tutkimuksia niiden pohjalta. Tutkijoiden tulee myös voida perehtyä aineistojen arkistoluetteluihin ilman rajoituksia. Vain näin on mahdollista taata kansainvälisen tason tutkimus Suomessa. Suomen Historiallinen Seura huomauttaa myös, että mahdollisuus tutkia ja tarkastella kriittisesti Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kuuluu demokraattisen valtion peruseriaatteisiin. Lisäksi ammattilaisten tuottama tutkimusperustainen historiatieto on keino torjua ulkomaista hybridivaikuttamista.

Suomen Historiallinen Seura ehdottaa, että salausaikoja harkitaan uudestaan siten, että ulkoministeriön, tasavallan presidentin ja presidentin kanslian asiakirjojen salassapitoaika pidennettäisiin 25 vuodesta 30 vuoteen, ei esityksen mukaiseen 40 vuoteen. Suojelupoliisin ja sisäministeriön sekä sotilastiedustelun asiakirjojen salassapitoaika puolestaan asetettaisiin 50 vuoteen 60 vuoden sijaan.

Suomi on tarjonnut 1990-luvulta lähtien hyvän ympäristön tehdä historiantutkimusta. Maan arkistojen avoimuus ja verrattain lyhyet salassapitoajat ovat olleet valtti kansainvälisissä rahoitushauissa. Aineistojen saatavuuden rajoittaminen hankaloittaisi huomattavasti tilannetta ja heikentäisi suomalaisten tutkijoiden kansainvälistä asemaa entisestään. Ruotsi toimii tässä asiassa ennemmin varoittavana esimerkkinä kuin mallina: salassapitoaikojen tuntuva pidennys 2000-luvun alussa on merkittävästi vaikeuttanut historiantutkijoiden työtä länsinaapurissa. Tämä on johtanut erityisesti lähi- ja poliittisen historian tutkimuksen merkittävään surkastumiseen. Kolmenkymmenen vuoden salassapitoaika olisi esimerkiksi ulkoministeriön arkistojen osalta järkevä ja linjassa muiden eurooppalaisten maiden kanssa. Keskeisissä kumppanimaissa Ranskassa ja Britanniassa ulkoministeriön aineistojen salassapitoaika on 30 vuotta.

Tiedusteluarkistojen osalta 50 vuoden salassapitoaika olisi kyllin pitkä sitä silmällä pitäen, etteivät Suomen kansainvälisen aseman ja turvallisuuden edut vaarantuisi. Hallituksen ehdottama 60 vuoden salassapitoaika merkitsisi sitä, että täysipainoinen, kaikkiin arkistoihin perustuva tiedusteluhistorian tutkimus laahaisi edelleen vuotta 1966 varhaisemmissa ajoissa, siis hyvin kaukaisessa kylmän sodan historiassa.

Salassapitoajan pidentämistä on puolustettu turvallisuusnäkökohdilla. Tällä on viitattu siihen, että Suomelle haitallinen tekijä voisi etsiä arkistoista Suomea vahingoittavia tietoja. Asia on käytännössä päinvastoin. Akateemisesti koulutetut historiantutkijat ovat menneisyyden tutkimisen asiantuntijoita, jotka osaavat suhtautua kriittisesti aineistoon ja asettaa sen kontekstiinsa. Mikäli tutkijoilla ei ole mahdollisuutta tutkia aineistoja ja tuottaa niistä tieteellistä tutkimusta, se avaa helpon tien ulkomaiselle hybridivaikuttamiselle, koska väitteitä ei voida perustellusti kiistää. Tutkimus myös ennaltaehkäisee hybridivaikuttamista, sillä se tilkitsee aukkoja, joihin vihamielisesti vaikuttavat voisivat muutoin tarttua.

Hybridivaikuttamisen aikakaudella menneisyyttä koskevien kertomusten hallinta on keskeinen osa turvallisuutta. Valtioneuvoston ajankohtaisselonteossa (VNS 2/2026) ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta korostetaan kansainvälisen politiikan luonnetta yhä kärjekkäämpänä kertomusten kamppailuna. Historiantutkimuksen edellytysten heikentäminen vahingoittaa Suomen kykyä osallistua uskottavalla ja demokratialle luontevalla tavalla valtioneuvoston identifioimaan kamppailuun. Suomella on tässä taistelussa ollut valttina avoimuus ja hyvin toimiva, akateemisesti koulutettu tutkijakunta historian alalla. Salassapitoajan pidennys heikentäisikin merkittävästi Suomen asemaa tällaisissa kriiseissä.

